

İntiqam Əliyevin həbsi onun insan hüquqları ilə bağlı fəaliyyətinə görə cəzalandırmaqla əlaqəlidir

Nəşr edilib: 20 sentyabr 2018-ci il

Parlament seçkiləri zamanı baş verən saxtakarlıq iddialarıyla bağlı hər hansı addım atanda nə baş verir? Sən bütün həyatını insan hüquqları pozuntularının qurbanlarının müdafiəsinə həsr edib, Dövləti tənqid etməyə özündə cəsarət tapırsansa, amma bunun da nəticəsində həbs olunursansa, onda necə?

2014-cü ilin avqustunda Azərbaycanın tanınmış insan hüquqları üzrə hüquqşünası İntiqam Əliyevin Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə şikayətlərin göndərilməsiylə bağlı həyati əhəmiyyətli işi onun saxta ittihamlar əsasında hakimiyyət tərəfindən həbs edilməsiylə dayandırıldı. Onun evi və ofisi axtarıldı, sənədlərinin çoxu götürüldü. O, istintaq təcridxanasında bərhad şəraitdə saxlanıldı, 2015-ci ilin aprelində isə 7 il yarım müddətinə həbsə məhkum edildi. O, 2016-cı ilin martında prezident əfvi nəticəsində azadlığa buraxıldı və bundan sonra Dövlətin insan hüquqları ilə bağlı cavabdehliyinin təmin olunması üçün işlərini davam etdirdi. Bu gün, Avropa Məhkəməsi Azərbaycan hakimiyyətinin ona qarşı münasibətinin siyasi səbəblərdən irəli gəldiyini və bunun onu susdurmaq və insan hüquqları fəaliyyətinə görə cəzalandırmaq məqsədi daşdığını tanıdı. Hakimiyyət tərəfindən oxşar pozuntular tendensiyasının mövcudluğuna görə, Məhkəmə bundan əlavə Hökuməti tənqidçilərinin, vətəndaş cəmiyyəti fəallarının və insan hüquqları müdafiəçilərinin qorunmasını təmin etməyə çağırırdı.

İntiqamı Avropa Məhkəməsində EHRAC-ın hüquqi məsləhətçisi Ramute Remezaite və azərbaycanlı vəkil Cavad Cavadov təmsil ediblər.

“Bu çox vacib presedentin yaranmasıyla əlaqədar unikal bir qərardir. Həbsimdən öncə mənim təşkilatım və mən EHRAC-la siyasi məhbusların işləri ilə əlaqədar əməkdaşlıq etmişik. Bu işlərlə həm yerli səviyyədə, həm də Avropa Məhkəməsində məşğul olmuşuq. Ancaq belə alındı ki, mən 2014-cü ildə həbs olunanda bu təşkilatla öz işlərimlə bağlı da əməkdaşlıq etməyə başladım. Vəkillərim və mən EHRAC tərəfindən həbsim müddətində çox dəstəklənmişik. Bu, sadəcə formal hüquqi dəstək deyildi, bundan daha böyük bir şey idi, hər şeydən öncə böyük mənəvi dəstək idi. Bu, mənim üçün vacib idi. Bu dəstək mənim yerli vəkillərim üçün də vacib idi, çünki onlar çox ağır şəraitdə, ağır təzyiç altında işləyiblər.”

İntiqam Əliyev

İntiqamın başına nə gəlib?

İntiqam Azərbaycanın vətəndaş cəmiyyətinin ən tanınmış simalarından biri, Hüquq Maarifçiliyi Cəmiyyətinin təsisçisidir. Uzun müddətdir ki, o, Azərbaycan hakimiyyətinin tənqidçisi olub, o cümlədən, Azərbaycanda hüquqçuluq peşəsinə qoyulan məhdudiyyətlərlə bağlı. 2014-cü ilin mayında İntiqama qarşı saxta qanunsuz sahibkarlıq, külli miqdarda vergidən yayınma və vəzifə səlahiyyətlərindən sui istifadə ittihamları əsasında cinayət işi başlanılıb, 2014-cü ilin avqustunda ona ittiham elan edilib və həbs-qətimkan tədbiri olaraq məhkəməyəqədərki dövrdə həbsxanada saxlanılıb; o, həbsindən şikayətdə həbs-qətimkan tədbiri seçilən zaman onun yaşının, sosial statusunun, ailə vəziyyətinin və sağlamlıq durumunun nəzərə alınmamasını qeyd etmişdi. Onun şikayətinə əsasən, həbsinin əsl səbəbi onun insan hüquqları fəalı kimi fəaliyyəti, xüsusən Avropa Məhkəməsində bir çox şəxsi, o cümlədən 2010-cu il parlament seçkilərindəki pozuntularla əlaqədar təmsil etməsi olub. Ancaq onun bütün şikayətləri rədd edilib. Həbsindən əvvəl və sonrakı günlərdə onun evi və ofisi axtarılıb və onun məhkəmə sənədləri hakimiyyə nümayəndələri tərəfindən götürülmüşdür.

he days before and after his arrest, and his case files were seized by the authorities. İntiqamın saxlanıldığı istintaq təcridxanasının durumu məhdud və şəraitətsiz idi. Kameralarda uyğun olandan daha çox adam saxlanılır, İntiqamın fərdi ərazisi 1 m²-dən az idi. Ventilyasiya sistemi və sanitariya şərait qeyri-adekvat, su təchizatı məhdud idi.

Avropa Məhkəməsi bu gün nəyi müəyyən etdi?

Sərt ifadələr yer almış bu qərarda Məhkəmə müəyyən edib ki, İntiqam həbsi və saxlanılması qeyri-qanuni olub, onun saxlanılması cinayət törətməsiylə bağlı heç bir “əsaslı şübhə olmadan” həyata keçirilib. Buna görə Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının (AİHK) 5§1 maddəsinin pozuntusu müəyyən edilib. O, həmçinin müəyyən etdi ki, yerli məhkəmələr İntiqamın həbs və saxlanılmasına səbəb olan əsaslı şübhənin mövcudluğunu və məqsədlərin legitimliyini yoxlamayıb. Maddə 5§4-ün pozuntusuyla bağlı Məhkəmə bildirib:

“yerli məhkəmələrin rolu ittiham tərəfinin müraciətlərinin avtomatik təminatıyla məhdudlaşıb. Ərizəçinin saxlanmasının “qanuniliyinin” həqiqi və müstəqil yoxlanması həyata keçirilməyib”.

İntiqamın evində və ofisində aparılmış axtarış və sənədlərin götürülməsiylə bağlı Məhkəmə qeyd edir ki, bu addımların arxasında “legitim əsas” mövcud olmayıb, bu isə İntiqamın şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququnun (Konvensiyanın 8-ci maddəsi) Azərbaycan Hökuməti tərəfindən pozulması deməkdir. Bundan əlavə Məhkəmə qət etdi ki:

“[bu işdəki] nəzərə alınacaq faktorların... məcmus... göstərir ki, hakimiyyətin addımlarının arxasında pis məqsədlər dayanıb və bu addımların məqsədi [Cənab Əliyevi] insan hüquqları sahəsindəki fəaliyyətinə görə susdurmaq və cəzalandırmaq və gələcək fəaliyyətinə mane olmaq olub.”

Buna görə Konvensiyanın 18-ci maddəsinin pozuntusu tanınıb. Bu isə İntiqama qarşı tətbiq edilən cəzanın əsas məqsədinin hakimiyyət tərəfdən göstərilən olmayıb. Həmçinin qeyd olunur ki, İntiqamın işi bu məsələdə unikal deyil, bu, insan hüquqları fəalları və jurnalistlərə qarşı hakimiyyətin sistemli repressiyasının tərkib hissəsi olub.

“Bu qərar Azərbaycan hakimiyyətinin insan hüquqları müdafiəçilərinə, digər fəallara və tənqidçilərə olan münasibətinə dair güclü ittihamdır, çünki cəza məqsədli həbslər və cinayət təqibləri trendi müəyyən edilmişdir. Məhkəmə həmçinin yerli instansiyaların hər hansı müdafiə təşkil edə bilmədiyini vurğulayır və Hökuməti cinayət qanunundan bu formada sui-istifadəni dayandırmağa çağırır. Artıq Azərbaycanda hüququn aliliyinə riayət edilməsini təmin etmək üçün beynəlxalq ictimaiyyətdən daha koordinasiyalı fəaliyyətə ehtiyac var.”

Professor Philip Leach, EHRAC-ın direktoru

İntiqamın saxlanma şəraitinə dair Məhkəmə bildirir ki, ona ayrılmış məkan fərdi məkan üçün nəzərdə tutulmuş standartlardan qat-qat kiçik olub. Kamera eyni zamanda havalandırma və sanitariya vəziyyət baxımından şəraitsiz olub. Bu isə, qeyri-insani və alçaldıcı davranışın qadağasına dair hüququn pozuntusudur (Konvensiyanın 3-cü maddəsi) və

“onu həbsdə qaçılmaz olan əziyyət səviyyəsindən daha ağır əziyyətə məruz qoyublar”.

İntiqam 20 min Avro miqdarında təzminata layiq görülüb.

İntiqam nəyə görə hədəfə alınmışdı?

Karyerası ərzində İntiqam Avropa Məhkəməsində uğurlu şəkildə sübut etmişdir ki, Azərbaycan hakimiyyəti insan hüquqları pozuntularına görə məsuldur. Məhkəmə qarşısında bir çox başqa işlər də aparılır. Həmçinin, o, repressiya ilə üzləşən yeganə insan hüquqları müdafiəçisi deyil; 2014-cü ildən bəri Azərbaycan hakimiyyəti tənqidçi səsləri, o cümlədən jurnalistləri, mətbu orqanlarını, insan hüquqları müdafiəçilərini və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarını boğmaq üçün fəaliyyətini artırır. Məsələn, tarixində ilk dəfə 2016-cı ilin martında insan hüquqları müdafiəçisi Rəsul Cəfərovun (EHRAC-ın üzərində işlədiyi digər iş) həbsi və saxlanılmasının siyasi məqsədli olduğu Məhkəmə tərəfindən tanınmışdır. Bu, onun insan hüquqları fəaliyyətinə görə aldığı cəza idi. 2017-ci ilin sentyabrında Avropa Şurasının Nazirlər Şurası Azərbaycan hakimiyyətini Rəsulla bağlı 2015-ci ilin aprelinə aid olan cinayət işini yenidən araşdırmağa çağırıb.

Bugünkü qərarında Məhkəmə qət etdi ki, Azərbaycan bu problemi aradan qaldırmalıdır:

“cavabdeh Dövlətin tətbiq etməli olduğu lazımi ümumi tədbirlər prioritet olaraq hökumət tənqidçilərinin, vətəndaş cəmiyyəti fəallarının və insan hüquqları müdafiəçilərinin qanunsuz həbs və saxlanmasıdan qorunmasına yönəlməlidir. Qisas təqiblərinin və cinayət qanununun bir qrup fərdə qarşı sui-istifadəsinin aradan qaldırılması, gələcəkdə bu tipli praktikanın olmaması üçün tədbirlər həyata keçirilməlidir”.

İntiqamın 2016-cı ildə şərti azadlığa buraxılması hakimiyyət tərəfindən təzyiqin bitməyi demək deyil. Həbsxanadan çıxandan qısa müddət sonra ona şifahi olaraq bildirilib ki, ona qarşı ölkədən çıxış qadağası tətbiq olunub, ancaq bununla bağlı ona heç bir rəsmi sənəd təqdim edilməyib. Görünən budur ki, ölkədən çıxış qadağası özbaşına formada qoyulub: 2016-cı ilin iyununda Avropa Şurasının konfransında əsas məruzəçi kimi iştirak etməsi üçün onun 10 gün müddətinə Azərbaycanı tərk etməsinə icazə verildi. Bu tədbir zamanı o, Hökumətin vətəndaş cəmiyyətinə qarşı repressiv siyasətini tənqid edib. Bundan sonra, o cümlədən müalicə üçün də ölkədən çıxışına icazə verilmədi, və müxtəlif və ziddiyyətli bəhanələr gətirildi. EHRAC 2018-ci ilin mayında İntiqam Əliyevə tətbiq olunmuş ölkədən çıxış qadağası ilə bağlı Avropa Məhkəməsinə şikayət göndərdi. Biz iddia edirik ki, bu qadağa İntiqamın hərəkət azadlığını (Konvensiyanın 4-cü protokolunun 2-ci maddəsi), söz azadlığını (Konvensiyanın 10-cu maddəsi) və şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququnu (Konvensiyanın 8-ci maddəsi) pozur. Biz həmçinin iddia edirik ki, yerli instansiyalar effektiv deyildi (Konvensiyanın 13-cü maddəsi) və qadağanın siyasi səbəbləri var (Konvensiyanın 18-ci maddəsi). Mükafat qalibi jurnalist Xədicə İsmayıl 2016-cı ildə azadlığa buraxıldıktan sonra oxşar formada ölkədən çıxış qadağasına məruz qalıb, iş hal hazırda Avropa Məhkəməsində qərar gözləmə mərhələsindədir. Son bir neçə ildə hüquqçuluq ixtisası Dövlət tərəfindən repressiv tədbirlərin hədəfi olub. Məqsəd vəkillərin “həssas” işləri, xüsusən insan hüquqları pozuntuları ilə bağlı olan işləri götürmək imkanlarını məhdudlaşdırmaq olub. 2017-ci ilin payızında Azərbaycan parlamentində hüquqçuluq ixtisası ilə bağlı təkliflər paketi qəbul edildi. Bu dəyişikliklərə əsasən, Azərbaycan Vəkillər Kollegiyasının üzvü olmayan şəxslərin müştərilərini yerli məhkəmələrdə təmsil etmək hüququ əlindən alındı. Azərbaycan kontekstində Vəkillər Kollegiyasının dövlətin təsiri altında olan siyasiləşmiş qurum olması insan hüquqları vəkillərinin iş aparmaq imkanını, demək olar ki, tam məhdudlaşdırıb. İntiqam 2005-ci ildən bəri Kollegiyaya qəbul edilmir. Məhkəmə bu məsələ ilə bağlı 2018-ci ilin aprelinde qərar verir.